

IN THE SYSTEM OF SOCIAL COMMUNICATIONS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2020.76.1>

UDC 007:659.3:001.18

**Fourth Stage of the Information Revolution:
Probable Drawings, Incredible Opportunities**

Volodymyr Vladymyrov

Doctor of Philology, Professor,
Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv,

36/1 Y. Illenka str., 04119 Kyiv, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: wladimirow@ukr.net

ABSTRACT

The article discusses the prospects for the development of the mass communication science in the direction of including in its discourse the modern achievements in the field of the relation between quantum physics and consciousness as well as the artificial intelligence. It will give the media new opportunities to influence mass consciousness, and to impact social processes. It allows to forecast the rise of the next, the fourth stage of the information revolution and to recognize the ways for preparation to it.

Quantum physics appears as classical physics develops in the study of the world. Scientists explain quantumness as the relations of everything with everything. Quantumism and consciousness are an already mastered topics of modern science. If we talk about mass consciousness, it should be recognized as a scholar problem and the existence of quantumness as an underlying phenomenon in mass communication. Perhaps this will be the content of the new, fourth stage of the information revolution – after its computer, Internet and mobile stages.

Therefore, the urgency of the problem we are addressing is the need to “let in” quantum methods into the thinking, creation and dissemination of the mass-information product in the mass audience. Theorists of our scientific discipline are interested in precisely the new knowledge of quantum “confusion” in the depths of mass consciousness, which exists and manifests itself in the processes of mass communication. Then the quantum approach can be extremely fruitful here.

Quantumism here appears both as a universal connection of everything with everything, and as the unpredictability of the nature of these connections from the point of view of ordinary and even dialectical logic. Here, the quantum logic of mass communication should be discovered. It should be noted that so far almost no one has noticed that media interference in the natural mental life of large human communities gives rise to a phenomenon similar to quantum

“confusion”, when a change in the state of one “mass” thoughts occurs along with a change in the state of another.

Quantum "confusion" is what permeates all the "matter" of human communication / existence. All participants in mass communication are “confused” with themselves, like photons in physics. And they’re not just confused, everybody is one and the part of whole in the external, “physical”, existing, and is the part of the ideal world, with its thoughts, hopes, emotions, “confused” in the Internet

The introduction of quantumness as the leading principle of influence on mass consciousness is one of the three steps to a new stage in the information revolution. The second is the growing potential of artificial intelligence. The third is the gradual creation of quantum computers. All these together will make it possible to reach each recipient of information, to enter the inner, ideal world of an individual person, and even to see in this communication an intrapersonal discussion of a person with himself – and to control its course. Probably, the result will be the opportunity to learn to predict the unpredictable in behavior of “this” person in his behavior – in personal, group, intergroup, mass ones.

KEYWORDS: mass information; quantumness; mass consciousness; stages of information revolution.

УДК 007:659.3:001.18

Четвертий етап інформаційної революції: ймовірні риси, неймовірні можливості

Владимиров Володимир, *Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор*

Резюме

У статті розглянуто перспективи розвитку науки про масову комунікацію за умови включення до її дискурсу сучасних напрацювань у сфері співвідношення квантової фізики і свідомості, штучного інтелекту. Це дасть засобам масової комунікації нові методи впливу на масову свідомість, на управління соціальними процесами. До того ж це дає можливість передбачити риси наступного, четвертого етапу інформаційної революції і визначити шляхи підготовки до нього.

Квантовість вчені пояснюють як взаємозв'язок усього з усім. Квантовість і свідомість – вже освоєна тема сучасної науки. А якщо говорити про масову свідомість, треба визнати науковою проблемою існування квантовості як глибинного явища у масовій комунікації. Можна припустити, що саме це буде змістом нового, четвертого етапу інформаційної революції – після її комп'ютерного, інтернетного та мобільного етапів.

Отже, необхідно «впустити» квантові методи у мислення, творення і поширення масово-інформаційного продукту в масовій свідомості. Теоретикам нашої наукової дисципліни цікаві саме нові знання квантової «сплутаності» в глибинах масової свідомості, яка виявляє себе у процесах масової комунікації, і квантовий підхід може бути тут надзвичайно плідним.

Квантовість виступає тут і як всезагальний зв'язок усього з усім, і як непередбачуваність природи цих зв'язків з точки зору звичайної і навіть діалектичної логіки. Тут має бути прояснена саме квантова логіка масового спілкування. Слід констатувати, що досі майже ніхто не помітив того, що втручання медіа у природне ментальне життя великих людських спільнот породжує явище, подібне саме до квантової сплутаності, коли зміна стану думок однієї «масової особи» настає разом зі зміною стану іншої.

Квантовий зв'язок сплутаності – це те, що проймає всю «матерію» загальнолюдського спілкування/існування. Всі учасники масової комунікації між собою «сплутані», як фотони у фізиці. І не просто сплутані, всі – одне ціле і в частині зовнішній, «фізичній», тільній, тварній, і в частині ідеальній, там, де сплутуються наші думки, надії, емоції.

Введення квантовості як провідного принципу впливу на масову свідомість є однією з трьох ознак нової інформаційної революції. Другою є зростаючі можливості штучного інтелекту. Третьою – поступове створення квантових комп'ютерів. Усе це разом дасть змогу не просто доходити до кожного отримувача інформації, і не просто входити у внутрішній, ідеальний світ окремої людини, а й бачити у цьому інтерперсональному спілкуванні інтраперсональну дискусію людини з самою собою. Ймовірно, результатом стане можливість навчитися передбачати непередбачуване у поведінці «цієї» людини – у її поведінці персональній, груповій, міжгруповій, масовій.

Ключові слова: масова інформація; квантовість; масова свідомість; етапи інформаційної революції.

Владимиров В.М. Четвертый этап информационной революции: вероятные особенности, невероятные возможности

В статье рассмотрены перспективы развития науки о массовой коммуникации при включении в ее дискурс современных разработок в сфере соотношения квантовой физики и сознания, искусственного интеллекта. Это даст средствам массовой информации новые возможности воздействия на массовое сознание, на управление социальными процессами. К тому же это дает возможность предусмотреть черты следующего, четвертого этапа информационной революции и определить пути подготовки к нему.

Квантовость ученые объясняют как взаимосвязь всего со всем. Квантовость и сознание – уже освоенная тема современной науки. А если говорить о массовом сознании, то надо признать научной проблемой и существование квантовости как глубинного явления в массовой коммуникации. Возможно, именно это и будет содержанием нового, четвертого этапа информационной революции – после ее компьютерного, интернетного и мобильного этапов.

Следовательно, необходимо «впустить» квантовые методы в мышление, создание и распространение масовоинформационного продукта в массовом сознании. Теоретикам нашей научной дисциплины интересны именно новые знания квантовой «спутанности» в глубинах массового сознания, которая существует и проявляется в процессах массовой коммуникации, и квантовый подход может быть здесь чрезвычайно плодотворным.

Квантовость выступает здесь и как всеобщая связь всего со всем, и как непредсказуемость природы этих связей с точки зрения обычной и даже диалектической логики. Здесь должна быть прояснена именно квантовая логика массового общения. Следует констатировать, что до сих пор почти никто не заметил того, что вмешательство медіа в естественную ментальную жизнь больших человеческих сообществ порождает явление, подобное именно квантовой сплутанности, когда изменение состояния мыслей одной «массы» настукает вместе с изменением состояния другой.

Квантовая «спутанность» – это то, что пронизывает всю «материю» общечеловеческого общения/существования. Все участники массовой коммуникации между собой «спутаны», как фотоны в физике. И не просто спутаны, все – одно целое и в части внешней, «физической», животной, и в части идеальной, там, где «спутываются» в интернете наши мысли, надежды, эмоции.

Введение квантовости как ведущего принципа воздействия на массовое сознание является одним из трех признаков нового этапа информационной революции. Второй – это растущие возможности искусственного интеллекта. Третий – постепенное создание квантовых компьютеров. Все это вместе позволит не просто доходить до каждого получателя информации, и не просто входить во внутренний, идеальный мир отдельного человека, но и видеть в этом общении интраперсональную дискуссию человека с самим собой – и управлять ее ходом. Вероятно, результатом станет возможность научиться предсказывать непредсказуемое в поведении «этого» человека в его поведении – персональном, групповом, межгрупповом, массовом.

Ключевые слова: массовая информация; квантовость; массовое сознание; этапы информационной революции.

1. Вступ

Квантовість – одне з модних слів нашого часу. Дивно, але жоден український або російський словник не дає його тлумачення. Більше того – англійський словник Britannica обмежується відсиланням його значення до слова «квант». Єдине визначення, нам доступне, дає сайт «Абсолютера»: це «всезагальний зв'язок усього з усім» [1]. Але цей сайт не є порталом науковців. Тим не менше, таке визначення корелюється із наступним: «Всесвіт бачиться як непорушена цілісність у поточному русі» – казав Девід Бом, один зі співавторів і водночас опонентів класичної квантової фізики [2].

Якщо це всезагальний зв'язок саме усього і саме з усім, чи означає це також і зв'язок між собою, крім усіх фотонів і електронів, також і ментальностей усіх людей з усіма, тобто кожного з кожним із нашого оточення, «ближніх і дальніх» аж до приблизно 7,5 млрд. сучасних мешканців Землі?

Таке питання є занадто широким для однієї наукової статті (хоча є, на наше переконання, назрілим для того, щоб привернути до нього увагу наукової спільноти у сфері масової комунікації – саме розвиток інформаційної революції і, зокрема вичерпність, що настає, ресурсу його третього, «мобільного» етапу, робить його актуальним). На нашу думку, людство вже пройшло три перших етапи сучасної інформаційної революції. Під час комп'ютерного етапу (приблизно 1980-1990-ті роки) друкарські машинки були замінені на комп'ютери. Під час інтернет-етапу (2000-2010) комп'ютери було з'єднано у всевітну мережу. Коли настав мобільний етап (після 2010-х і донині) комп'ютери перемістилися спочатку у планшети, а згодом у мобільні телефони. Отже, що десять років етапи змінювалися наступними. Вочевидь, вже час настати четвертому етапу.

Звуємо питання квантовості ментальностей усіх людей до такого: чи поширюється поняття квантовості на масову комунікацію? На психологію – так, це довів свого часу Роберт Антон Уїлсон, «Христос ХХ століття», як називали свого часу автора книжки «Квантовая психология»: «Законы субатомного світу і закони людського «розуму» (або нервової системи) знаходяться в повному, точному і витонченому відповідно - аж до найдрібніших аспектів.» [3].

Квантовість і свідомість – вже освоєна тема сучасної науки, це буде ширше показано далі. Але квантовість свідомості – це поки що не є в тренді науки ХХІ століття.

І особливо квантовість масової свідомості.

І якщо йдеться про свідомість, то тут не можна обійти увагою комунікацію, оскільки саме в ній існує і реалізується свідомість людини. А якщо говорити про масову свідомість, то має бути визнано як наукову проблему існування квантовості як глибинного явища у масовій комунікації.

Чи буде це змістом нового, четвертого етапу інформаційної революції?

І він наближається. Його окремі риси вже можна виокремити у процесах, що почалися і розгортаються у різних галузях науки, технології, методології.

Схоже на те, що наступний етап можна буде назвати квантовим.

2. Теоретичне підґрунтя

На доказ такого припущення (або такої пропозиції) можна навести зростаючі перспективи розробки квантових комп'ютерів: як передбачають вчені-фізики, вони будуть у сотні тисяч разів потужніші за ті, якими ми користуємося нині [4].

Почасти вони такими навіть вже є: «Квантовий комп'ютер, що недавно здавався фантастичним винаходом, став реальністю. Багато експертів в один голос твердять: "Майбутнє настало на 30 років раніше, ніж очікувалося". Канадська компанія D-Wave продемонструвала перший у світі процесор, який використовує принцип квантових обчислень. Тепер ми можемо створювати комп'ютери, здатні за лічені години виконувати такі обчислення, на які у сучасних машин пішли б століття» [4].

Отже, квантова епоха не просто «може настати» раніше чи пізніше – її прихід вже відбувається у нас на очах. Щодо цього один з провідних світових фахівців з архітектури кубітів¹, головний конструктор архітектури процесорів канадської компанії D-Wave Павло Бунік стверджує: «У найближчому майбутньому квантові комп'ютери стануть незамінні для рішення завдань, пов'язаних з штучним інтелектом і обмежених за часом» [6].

Віце-президент IBM Research Джеффри Уелсер сказав у інтерв'ю Engadget: «Світ не є звичайним, він є квантовим, тому, якщо ви хочете відтворити процеси, що відбуваються в ньому, вам потрібен квантовий комп'ютер» [7].

Якщо світ зовнішній, матеріальний, або, як кажуть філософи, об'єктивний, тобто незалежний від нашої свідомості, – є квантовим, то яким має бути світ внутрішній, «всередині мене», ідеальний, тобто «віддзеркалений» у мені зовнішній світ? Напевно, він має відповідати і квантовості зовнішнього світу. Це помітив згадуваний Д. Бом: «Ментальна і матеріальна – це дві сторони однієї реальності» [2]. І, відтак, зв'язані у масову свідомість індивідуальні внутрішні світи теж мусять мати квантові виміри. Це виглядає цілком логічним (хоча у квантовому фізичному світові поняття логічності перевернуто аж до зникнення нашого нинішнього її розуміння, адже там існує своя, квантова логічність).

Вочевидь, повсюдна заміна звичайних комп'ютерів на квантові, які, очікується, будуть у 100 тис. разів потужніші, знову кардинально змінить світ. Інакшою стане і сфера масової комунікації, так само, як вона стала інакшою з утвердженням масового телебачення або повсюдним поширенням персональних комп'ютерів.

На теренах дослідження масових комунікацій уже поставлені запитання, чи присутні доробки квантової механіки у спілкуванні людей. Професор, доктор фізико-математичних наук, головний науковий співробітник Фізичного інституту ім. П.Н. Лебедева Російської Академії наук М.Б. Менський, один з теоретиків і популяризаторів квантової механіки у її зв'язках зі свідомістю, стверджує: «Ми всі з вами оточені квантовими

¹ У теорії квантових обчислень кубіт або квантовий біт (англ. *quantum bit, qubit*) – одиниця квантової інформації, квантовий аналог біта... В класичній системі біт завжди прийматиме одне з двох значень (0 або 1), але квантова механіка дозволяє кубітові перебувати в стані суперпозиції. Ця властивість кубіта є базисом для всієї теорії квантових обчислень. [Кубіт / Вікіпедія]

приладами, навіть не підозрюючи про це. Мобільний телефон сповнений цих квантових приладів, і дуже багато приладів навколо нас» [8].

Не важко передбачити, що саме журналісти, рекламисти, піарники стануть одними з найбільших бенефіціантів нової цивілізаційної революції. Так було раніше – із винайденням письма, друку, радіо і телебачення, врешті – «старих» комп'ютерів.

Але чи готові до цього майбутнього фахівці й теоретики з управління масовою свідомістю? Судячи з наукового дискурсу у нашій царині, з дослідження потоку наукових текстів щодо теорії та практики медіа – ні, не готові.

Отже, актуальність проблеми, до якої ми звертаємося, полягає у необхідності «впустити» квантові методи у мислення, творення і поширення масовоінформаційного продукту у масовій свідомості.

Певна річ, тут має бути чітке розуміння того, що квантові ефекти у фізиці та у соціальних комунікаціях, напевно, мають різну природу. Однак дещо важливе все ж виявляється подібним – особливо якщо заглибитися у той напрям, який іменують «квантова механіка і свідомість».

Класична фізика почала змінюватися, коли виявився «ефект сплутаності». Вплив на одну елементарну частинку несподівано позначався на іншій. Далі – більше: та сама частинка у різних експериментах показувала себе то як матеріальний об'єкт, то як енергія. Тобто, природа фотона чи електрона залежала від експериментатора? Від свідомості людини, яка ставить експеримент?

Якщо це так, тут є інтерес для нашої галузі науки – хіба що впливати нам слід не на елементарні частинки, а на свідомості інших людей та їх великих мас.

Ось що про це стверджує квантова механіка, принаймні у тій її частині, яка прихильна до здобутків її «бунтівників» Дж. Белла та Х. Еверетта. Це стверджують Брюс Розенблум, доктор філософії, професор-емерітус фізики і колишній завідувач кафедри фізики Університету Каліфорнії, Санта Круз, і Фред Кюттнер, доктор філософії, лектор з фізики Університету Каліфорнії, Санта Круз: «...В принципі існує загальний взаємозв'язок. Стверджується, що ви квантовомеханічно сплутані з кожним, з ким ви коли-небудь спілкувалися, і, ймовірно, ця сплутаність проявляється сильніше для більш інтенсивного спілкування» [9, с. 200].

«Більш інтенсивне спілкування» можемо тут потрактувати як соціальну комунікацію, помилки не буде. Якщо це твердження правдиве, ми змушені будемо визнати, що людина, люди, людство є частинкою (частинами, системою) фізичного світу, і частинкою світу ідеального, внутрішньо-свідомого, а отже, піддаються дії законів тих і тих сфер.

Теорії соціальних комунікацій слід звернутися до досягнень квантової механіки, принаймні до її наявних гіпотез у співвіднесеності квантової фізики зі свідомістю, оскільки саме тут з'являється «кרותяча нора» до нашого переходу на рівень дослідження квантовості і масового спілкування.

Ось цитата, гідна сама по собі перевернути уяву гуманітаріїв, які ще лишаються в історично застарілому просторі класичної гуманітаристики. Вона взята з книжки з чудовою назвою «Квантова загадка: Зустріч фізики зі свідомістю», її автори – щойно згадувані Брюс Розенблум і Фред Кюттнер: «Інтерес до природи самої свідомості (так само як і до її зв'язку з квантовою механікою) росте по висхідній в середовищі фізиків, філософів і психологів...» [9, с. 249–250].

Не буде помилкою, і вже настав час додати до цього переліку, крім психологів, також і спеціалістів з масової комунікації.

3. Методи дослідження

Методи дослідження того, що до цієї пори ще не було досліджене ніким, мають особливі труднощі.

Першим кроком приєднання до того, що може стати для нас перспективним і корисним, має бути метод чіткого відмежування від того, що не є власне нашим.

Отже, нам має бути байдужа квантова фізика як така. Нам цікаві досягнення її теоретиків у пошуках зв'язку цього розділу фізики і свідомості. Світу об'єктивного, «зовнішнього», і світу ідеального, «внутрішнього» для людини. Тут є певні наукові розробки, склалася цікава бібліографія, однак вона в масі своїй перебуває на половині фізики і звідти поглядає на те, що може дати їй свідомість. Адже саме вона, стверджують деякі фізики, формує квантовий світ як такий. Спеціалісти зі свідомості – з психології, соціальної психології, а з масової комунікації і поготів, поки що не наважуються вступити у рівноправний дослідницький союз з фізиками.

Другим методом стає дослідження співвідношення квантовості свідомості, передовсім масової – найцікавіша для нас частина пошуків методів наших колег-фізиків. За твердженнями великої кількості дослідників квантових ефектів, саме свідомість і визначає результати експериментів у світі мікрочастинок, а деякі з них, услід за Х. Евереттом, переносять ці її властивості і на макросвіт.

Однак і свідомість нам цікава не сама по собі, це – предмет психології в усіх її формах, аж до соціальної психології.

Нам цікава свідомість, що комунікує.

Отже, третій метод – нам треба прийняти квантовість як спосіб світосприйняття і світопобудови у теорію масової комунікації.

Те, що в умовах квантового мікросвіту від спостерігача залежать не електрони чи фотони, а ті їхні характеристики, що їх отримав спостерігач у своєму експерименті – легко екстраполюється на сферу міжлюдських стосунків, комунікації. Як відомо, «короля робить його оточення». В умовах світу масової комунікації пересічна людина, бізнесмен чи політик залежать від спостерігача. Спостерігачів. Мільйона, врешті, мільярдів їх. І від тих, зокрема, хто формує соціальну думку, масову свідомість. Давно відомо, що не так важливо, яку книжку написав письменник – важливіше, як її оцінив літературний критик.

Крім того, нам цікаві суто технічні досягнення фізиків, які спираються на їхні теоретичні прозріння у царині квантової механіки. Ми всі в очікуванні появи квантових комп'ютерів. Це буде черговий всесвітньо-історичний переворот, після винайдення слова, письма, друку та електронних приладів зв'язку.

Наближення до розуміння квантовості масових і соціальних комунікацій дасть нам у перспективі можливість «м'яко» вбудуватися у світ квантових комп'ютерів та, відповідно, квантових інтерсуб'єктних стосунків, до яких розвинуті країни світу вочевидь наближаються зі швидкістю, що зростає рік від року.

4. Результати й обговорення

Отже, квантовість вже давно цікавить не лише фізиків. І хоча змісти цього терміна у фізиці й, скажімо, у філології поки що не збігаються (їх інакше потрактовують по обидва боки «стіни» між природничими та гуманітарними науками) – показовим є також загальна зацікавленість учених у природі цього явища квантовості у світах матеріальному (макро- та мікро-) і у світах ідеальних, тих, що містяться у мізках (ratio) або навіть душах (emotio) людей – та у зверненні до методів, здобутків та висновків квантової механіки/фізики.

Звернімося до думок згадуваного Роберта Антона Уїлсона, автора книжки «Квантова психологія». Ось цитата з неї, яка показує, що ідеї квантовості свідомості давно цікавлять західних учених і, що називається, «висять у повітрі»:

«Я хотів би ще раз сформулювати нашу головну тезу: Невизначеність і Відносність з'явилися в сучасній науці з тієї ж причини, з якої вони з'явилися в сучасній логіці, сучасному мистецтві, сучасній літературі, сучасній філософії і навіть сучасній теології. У нашому столітті людська нервова система виявила і свій творчий потенціал, і свої власні кордони. <...> Люди століттями вбивали одне одного в жорстоких війнах і революціях і продовжують це робити – і все це в ім'я ідеологій і релігій, які, якщо їх суть представити у вигляді пропозицій, не виглядають для сучасної логіки ні істинними, ні хибними. Це безглузді пропозиції, які можуть здаватися осмисленими лише лінгвістично неписьменній людині. <...> А тим часом в образотворчому мистецтві Пікассо і його спадкоємці вже показали нам, що, скажімо, скульптура може впливати на нас дуже глибоко, будучи при цьому в протиріччі з “фотографічною” точністю в нашому розумінні. Одна з класичних робіт Пікассо, наприклад, дуже сильно впливає на мене, хоча я бачу в ній то голову бика, то сідло і кермо велосипеда. “Улісс” Джойса – це роман-мутант, в якому описується самий звичайний день, але не як “об’єктивна реальність” в аристотелівському сенсі, а як лабіринт, в якому майже сотня оповідачів (або “голосів, що розповідають”) викладає різні версії того, що відбувається. Це, як ми говоримо, – різні “тунелі реальності”. Сучасна філософія і сучасна теологія прийшли до таких співзвучних висновків, як “Немає жодних фактів, є лише інтерпретації” (Ніцше), або “Немає ніякого Бога, а Марія – Його матір” (Сантаяна), або навіть “Бог є символ Бога” (Тіллі). Все це результати нашого нового усвідомлення наших “я” як співавторів наших же власних “всесвітів”. Як говорить доктор Роджер Джонс у своїй книзі “Фізика як метафора”, “щоб ми не описували, людський розум не може відокремитися від цього”. На що б ми не поглянули, ми повинні побачити перш за все наш власний “ментальний архів” – структуру програмного забезпечення, яку використовує наш мозок для обробки і класифікації вражень» [3].

Шляхи гумантаріїв до «свого» розуміння феномена квантовості не є простими і легкими. Прикладом хибного, на нашу думку, використання ідей квантовості у філології є наукова стаття Е.І. Діброви «Квантовість і скважність як проявлення речевого мислення» [10]. У цій статті розглядається проблематика сучасної філологічної науки, яка характеризується наближенням не тільки гуманітарних наук між собою, але із точними науками, і саме на основі квантовості. При синкретичному підході до аналізу художнього тексту можна використовувати ідеї квантової механіки, яка має двоякість структури: корпускулами, тобто ядром (стосовно філології це сема), і дискретністю, тобто переривчастістю і розчленованістю. Останнє характерно для художнього тексту, який ділиться на певні сегменти: слово, речення, абзац, глава, частина.

Це сприймається (принаймні з точки зору спеціаліста із соціальних комунікацій) де-що наївно, оскільки не виходить за межі такої суто «фізичної» площини, даної нам у відчуттях, як структура тексту (а не його зміст, змісти). Під цією площиною є глибинні підвалини, мікрокосм спілкування, де саме і міститься неповторність кожної людської інтерпретації, якими ми, власне, й прагнемо «масово» керувати.

При виголошенні дослідника про квантовість його інструментарію від нього очікується занурення у рівні значно глибші й складніші, ніж текст – туди, де є його розуміння, його інтерпретація, врешті верифікація, і власне його вплив на власну або масову соціальну поведінку.

Але, повторимо, показовим є інтерес гумантаріїв до самого поняття квантовості. Тим більше може обіцяти тут звернення до цього поняття у такій глибокій та складній справі, як управління масовою свідомістю чи громадською думкою.

Більше того – нам цікавий і інтерес фізиків до нефізичних процесів. «Квантова механіка і свідомість» – вже актуальна тема у цій царині, вона вже має власну бібліографію [8; 11; 12;13].

Авторами висуваються ідеї про те, що незрозумілість появи живої матерії від неживої, а потім – з живої матерії – свідомості, пов'язані саме з тим, що ці процеси раніше намагалися досліджувати з використанням методів класичної науки, а треба залучати до цього квантову механіку, саме там містяться розгадки найбільших див нашої планети.

Але якщо йдеться про свідомість – то має з'явитися і тема комунікації як продовження теми «квантова механіка і свідомість», і тема масової комунікації та її розвиток, адже свідомість не існує, не здатна існувати поза комунікацією.

Тут слід зауважити, що під квантовою масовою комунікацією ми маємо на увазі не просто новації у передаванні інформації (як це почасти можна побачити в іноземній технічній літературі), і навіть не використання такої можливості у впливові на масову свідомість. Нам цікаві саме процеси в глибинах масової свідомості, яка існує і виявляє себе у вигляді масової комунікації.

При цьому найголовніше і найцікавіше є дослідження квантовості не зовнішніх виявів масової комунікації (Хайпи, тренди, бренди, кампанії тощо).

Уся суть новації у внутрішніх процесах ідеального світу масової свідомості і масового спілкування.

Наша гіпотеза полягає у тому, що об'єкт впливу мас-медіа, тобто масова свідомість, має квантовість як одну з характерних її властивостей. Ми тут маємо на увазі квантовість і як всезагальний зв'язок всього з усім, і як непередбачуваність природи цих зв'язків з точки зору звичайної і навіть діалектичної логіки: тут має бути зрозуміла саме квантова логіка масового спілкування. (Про створення квантової логіки писав Р.А. Уїлсон: «Якщо я досить добре розумію квантову логіку (а це говорили й інші фізики, крім доктора Грїббіна» [3. Дивно, що досі майже ніхто не помітив того, що втручання медіа у природне ментальне життя великих людських спільнот (від родини і села до націй, держав і їх союзів) породжує явище, подібне саме до квантової сплутаності, коли зміна стану думок однієї «масової особи» настає разом зі зміною стану іншої.

Відкриття явища квантової сплутаності В. Гейзенбергом стосовно елементарних частинок вразило світ і перевернуло науку. Але у свідомості, а тим більше у масовій свідомості, це явище цілком поширене, просте і використовуване протягом тисячоліть жерцями, монархами, філософами, літераторами тощо.

Точніше, вчені давно побачили цю примхливість, суперечливість, нелінійність і контрверсійність масової свідомості, зокрема, на прикладах дослідження психології мас і натовпу. Однак після праць Г. Тарда, Г. Лебона, С. Московічі дослідники втратили інтерес до цієї матерії. Очевидне вже було вивчене й описане, а неочевидне, глибинне, з певних причин не привернуло уваги класиків.

В науці відома історична суперечка Нільса Бора та Х'ю Еверетта стосовно того, чи діють закони квантової механіки лише у світі мікрочастинок, а чи це універсальні закони існування Всесвіту. І нам дуже цікаво вдуматися у ту частину суперечки, яка стосується того, що зі світу субатомних частинок теорія може бути перенесена у простори масової комунікації.

«Багатосвітова інтерпретація», за Х. Евереттом, змістовно легко корелюється з ідеями, що впливають із висловленого нами раніше твердження про «кожноцентричність світу» [14, с. 214]. Згідно з цим вченням, кожен учасник масової комунікації перебуває всередині свого власного світу, свого всесвіту [14, с. 582], який має власні просторово-часові континууми існування, з яких нам було на той час цікаве їхнє відношення до розуміння-інтерпретації, тому ми їх назвали «герменевтичні просторово-часові континууми

розуміння» [14, с. 559]. Об'єктивний, матеріальний світ, даний нам у відчуттях, є одним для всіх, однак сприйняття, розуміння його, його інтерпретація – у кожного своя.

Отже, маємо у масовій комунікації багатомільярдний комплекс багатосвітових персональних інтерпретацій. Світ для кожного його мешканця є не таким, яким він є «об'єктивно», а таким, яким його бачить кожен його мешканець. А це дуже близько до квантової сплутаності, де частинка, яка так само «об'єктивно» існує, показує спостерігачеві свою то матеріальну, то енергетичну природу.

Це дещо відрізняється від того, що мав на увазі Х. Еверетт. У нього з безлічі варіантів подій реалізується лише та, в якій ми перебуваємо тут і зараз. Однак у одному пункті ми наближуємося один до одного і навіть доповнюємо один одного, а саме у тому, що мільярди реалізованих можливостей-світів кожноцентричного світу співіснують як мільярди персональних інтерпретацій того, що насправді відбулося посеред безлічі варіантів того, що могло відбутися (за Х. Евереттом, і відбулося, але це нам невідомо і це нам у нашій теорії неважливо).

Кожен у центрі свого світу, так чи інакше, у власний спосіб, спостерігає світ зовнішній. Так чи інакше бачить той фрагмент, який йому досяжний. Навіть якщо бачить з іншими у їхніх власних світах одне й те саме, розуміє й оцінює його (інтерпретує) по-різному. Теорія масової інтерпретації, або герменевтика масової комунікації вже дослідила ці процеси [14, с. 612].

Квантовий зв'язок сплутаності – це те, що проймає усю «матерію» загальнолюдського спілкування/існування. Всі учасники масової комунікації між собою «сплутані», як фотони у досліді фізиків, з якого власне і почалася квантова механіка. Ми всі не просто заплутані, ми всі – одне ціле і в частині зовнішній, «фізичній», тільній, тварній, і в частині ідеальній, там, де сплутуються наші думки, надії, емоції.

Першою частиною можуть займатися інші науки, а друга природно належить спеціалістам із соціальних комунікацій.

Фізики вигадали термін «тонке налаштування Всесвіту» – це і є стисле описання природи квантової механіки.

У такому науковому дискурсі сучасності настав час і теоретикам соціальної комунікації задуматися над чимось подібним – «тонке налаштування управління масовою свідомістю»?

Власне кажучи, є підстави вважати, що підспудно, на рівнях інтуїції окремих людей або секретних лабораторій у цій царині, щось подібне вже існує і використовується. Як і належить інтуїтивному або секретному, воно не з'являється на поверхні. Однак, коли в медіа повідомляють про терористичні вибухи, влаштовані смертниками, або про масові заворушення, які вочевидь суперечать потребам широких верств населення і ведуть регіони або країни до руїни і краху, і навіть більше, якщо розмірковувати, якими методиками масова свідомість десятків розвинутих і культурних країн була двічі «розігріта» до бажання негайно вступити у світові війни, що не було потрібне власне народам цих країн і призвело до величезних страждань, втрат і руйнацій – можна припустити, що ці методики тонкого налаштування давно відомі і потайки використовуються широко і ефективно.

Це помітив Девід Бом: «Якщо ви подивитесь за межі фізики, то виявите, що порядки, подібні ось з цим прихованим порядком, досить банальні в досвіді. Фактично, ця ідея згортання (*прихованого, неявного порядку, тобто квантовості за Д. Бомом* – В.В.) – давня ідея. Вона була відома на Сході здавна» [2].

Відтак – питання у тому, щоби проголосити явно і з науковою достеменністю, що це так, що це є і що це нам вже відомо. У цьому є невелика, але реальна запорака того, що надалі ці квантові механізми управління масовою свідомістю не будуть використовуватися так просто і з такою невідворотною силою, як це відбувалося до цих пір.

Мікрорівні глибин персональної людської свідомості протистоять макрокосму спілкування так само, як мікросвіт фотонів і електронів протистоїть «великому» світові, де все очевидно, звично і зрозуміло: вага так вага, енергія так енергія.

Там все більш-менш ясно. У наших сферах – інакше. Але недарма є прислів'я: «Чужа душа – темрява». Ця аксіома може бути нами краще зрозуміла, якщо ми візьмемо до свого інструментарію спосіб квантового мислення. Це треба зробити в сферах журналістики, реклами, публік рилейшнз, всюди, де ми звертаємося до свідомості, підсвідомості (а вона охоплює собою до-свідомість, після-свідомість і навіть над-свідомість) та інтуїції.

Квантове мислення дослідника, як і пересічного практика-журналіста або рекламіста, не заміщає собою звичний нам світ дослідження соціальних комунікацій. Він його доповнює, причому потужно, революційно, і доповнює максимально вглиб.

І у такий спосіб долає певну кризу теорії соціальних комунікацій, зумовлену і вже досягнутим розумінням природи і механізмів управління громадською думкою через ЗМІ, і кризою у практичній діяльності самої сфери цих комунікацій, тепер видимо кожному через поширення явища фейкових новин, постправди, про що переконливо свідчать звинувачення з боку президента США Д. Трампа на адресу найавторитетніших газет і телеканалів цієї країни, донедавна зразків свободи преси, у брехливості й упередженості.

Квантовість у фізиці передбачає можливість складати стани фізичної системи – так, як складаються, скажімо, вектори у єдину рівнодіючу, спільну для всіх і чужу, відмінну для кожної. Попри відмінності електронів, фотонів у фізичному мікросвіті від ідей, знань та емоцій у ідеальному світові людської душі – такі складання впливів з боку ЗМІ неодмінно відбуваються щоразу, коли масова аудиторія дивиться телепрограму або читає інтерв'ю. Різноспрямовані ідеї, прагнення, емоції складаються у щось більш-менш спільне, що об'єднує, роз'єднує чи лишає байдужими великі маси людей, масову аудиторію. Окремі якості таких летючих об'єднань-роз'єднань були нами досліджені як якісно нове явище під назвою «масовогерменевтичні фрейми» [14, с. 564].

Втім, піднята нами тема має ще один вимір, і теж історичний. Четверта інформаційна революція як революція квантова має якимось співвідноситися і сполучатися з дедалі більшим поширенням штучного інтелекту. Це явище також революціонує і змінить до невпізнання світ масової комунікації – але цій темі мають бути присвячені окремі наукові дослідження.

Тут слід лише зазначити, що обидві вони не суперечать одна одній, оскільки йдеться про різні явища і різні рівні нашого знання про них. Перше стосується відносності, мінливості і непередбачуваності наших знань, друге – залучення новітніх і надпотужних алгоритмів до здобування знань і користування ними. І це відбуватиметься, як вже зрозуміло, саме на базі використання квантових комп'ютерів, як тільки для них розвинути необхідні кубітові потужності, або навіть і раніше, у міру суттєвого зростання їхніх можливостей. Про це цікаво розмірковує А. Загоскін, один з провідних світових учених у галузі квантової фізики з Фізичного факультету Університету Лафборо, Великобританія [15]. Він же запроваджує і термін «квантова інженерія». У цій формулі, поза сумнівом, є місце і технологіям управління масовою свідомістю.

5. Висновки

Не є головними у квантовості управління громадською думкою ані особливий стиль письма чи зйомок, ані особлива тональність спілкування, навіть емоційного. Головне – це особливий стиль мислення стосовно мети, пошуку, відбору інформації, її опрацювання і її донесення до масової аудиторії. Можна припустити, що цей стиль передбачає апіорне усвідомлення того, що в масовій свідомості немає єдиної абсолютно правильної думки, що світ, поділений на мільярди «кожносвідомостей», дає нам стільки «правильностей»,

скільки є учасників масової комунікації, і кожна є правильною для її носія, і справа у співвіднесеності «моєї» правоти з певною кількістю істинностей для «моїх» комунікантів.

Не нове твердження як для історії науки про управління масовою свідомістю – просто воно тепер, можливо, буде ставати основним.

А квантові комп'ютери з їхньою швидкістю у ході прогресу дадуть людству можливість по-новому реалізувати це основне знання.

Це й буде означати настання четвертого етапу інформаційної революції. Утім, можливо, це не четвертий етап старої історії, а перший етап історії нової.

І тут виникає нове твердження, яке і є, на нашу думку, основним для цього висновку.

Відомо, що у ході передвиборчих кампаній у США Б. Обама зміг дійти до мікрогруп виборців і цим переміг, але члени команди Д. Трампа змогли дійти нижче, до кожного виборця.

Аналітик у цьому дослідженні вказує: «Властивості людської психіки залишаються надто складними для її вимірювання та оцінювання в байтах інформації» [16]. Квантовість у масовій комунікації має розв'язати цю суперечність, вона надаватиме вміння спустатися ще глибше – у саму свідомість і навіть підсвідомість, у інтраперсональний світ кожного, хто під'єднаний до масовокомунікаційних потоків.

Введення квантовості як провідного принципу впливу на масову свідомість, «помножене» на зростаючі можливості штучного інтелекту та поступове створення квантових комп'ютерів, дасть змогу не просто доходити до кожного отримувача інформації, і не просто входити у внутрішній, ідеальний світ окремої людини, а й бачити у цьому інтерперсональному спілкуванні інтраперсональну дискусію, боротьбу людини з самим собою, а, можливо, і навчитися передбачати непередбачуване у поведінці «цієї» людини – у її поведінці персональній, груповій, міжгруповій, масовій.

References

1. The Glossary “Absolutera” (2019), “Quantum”, available at: <https://absolutera.ru/wiki/kvantovost>.
2. Bohm, D. (1992), *Unfolding Meaning*, Part 1, available at: https://royallib.com/book/bom_devid/razvertivayushcheesya_znachenie.html
3. Wilson, R.A. (2000), *Quantum Psychology = Quantum Psychology: How Your Brain Works to Program You and Your World*, Janus, Kyiv, 220 p.
4. Greene, T. (2018), “Here’s why quantum supremacy is inevitable”, available at: <https://thenextweb.com/artificial-intelligence/2018/06/06/heres-why-quantum-supremacy-is-inevitable/amp/>.
5. OVERCLOCKERS.ua (2007), “Revolutionary degradation”, available at: <https://www.overclockers.ua/editorial/revolutionary-degradation/>.
6. Izvestia.iz (2019), “The expert spoke about the tasks of quantum computers”, available at: <https://iz.ru/910382/2019-08-15/fizik-rasskazal-o-zadachakh-kvantovykh-kompiuterov>.
7. Skripin, V. (2018), “This is what IBM’s 50-qubit quantum computer looks like”, *ITC.ua*, available at: <https://itc.ua/blogs/vot-tak-vyiglyadit-50-kubitnyiy-kvantovyyi-kompyuter-ibm/>.
8. Menskiy, M.B. (2019), “Quantum mechanics and consciousness”, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=M4ar7PdPASo>.
9. Rosenblum, B. & Kuttner, F. (2011), *Quantum Enigma: Physics Encounters Consciousness*, Oxford University Press, New York, 287 p.
10. Dibrova, E.I. (2011), “Quantumity and duty cycle as a manifestation of verbal thinking”, *Rhema*, pp.69-79, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/kvantovost-i-skvazhnost-kak-proyavlenie-rechevogo-myshleniya>.

11. Youtube.com (2019), “The quantum world and consciousness”, *Gordon – 306*, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=kZJQeZpxhRE>.
12. Youtube.com (2019), “Quantum physics and human consciousness/Anthropic principle of participation”, available at: https://www.youtube.com/watch?v=5Wge_-IHIOA.
13. Telegraf.com.ua (2019), “Quantum physics is able to explain the appearance of consciousness in humans”, available at: <https://telegraf.com.ua/nauka/5209671-kvantovoy-fizika-sposobna-obyasnit-poyavlenie-u-cheloveka-soznaniya.html>.
14. Vladymyrov, V.M. (2014), *Problems of Understanding and Interpretation in Social Communication*, VPC “Kyiv University”, Kyiv, 623 p.
15. Zagoskin, A. (2019), “Quantum computers, quantum engineering and quantumness”, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=SpBIOe51wOw>.
16. Demartino, A. (2016), “The Internet has lost to emotions: why Obama’s technologies didn’t save Clinton”, *Yevropeiska Pravda [European Truth]*, available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/11/7057272/>.

Submitted 14.11.2019

Список літератури

1. Абсолютера. Глоссарий. Квантовость. URL: <https://absolutera.ru/wiki/kvantovost>.
2. Бом Д. Развёртывающееся значение. Часть 1. Скрытый порядок: новый подход к реальности. URL: https://royallib.com/book/bom_devid/razvertivayushcheesya_znachenie.html.
3. Уилсон Р.А. Квантовая психология = Quantum psychology: Как работа вашего мозга программирует Вас и Ваш мир. Київ: Янус, 2000. 220 с.
4. Greene Tristan. Here’s why quantum supremacy is inevitable <https://thenextweb.com/artificial-intelligence/2018/06/06/heres-why-quantum-supremacy-is-inevitable/amp/>.
5. Революционная деградация. OVERCLOCKERS.ua. URL: <https://www.overclockers.ua/editorial/revolutionary-degradation/>.
6. Эксперт рассказал о задачах квантовых компьютеров. ИЗВЕСТИЯ.iz. URL: <https://iz.ru/910382/2019-08-15/fizik-rasskazal-o-zadachakh-kvantovykh-kompiuterov>
7. Скрипин В. Вот так выглядит 50-кубитовый квантовый компьютер IBM. ИТС.ua. URL: <https://itc.ua/blogs/vot-tak-vyglyadit-50-kubitnyiy-kvantovyyiy-kompyuter-ibm/>
8. Менский М. Б. Квантовая механика и сознание. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M4ar7PdPASo>.
9. Bruce Rosenblum and Fred Kuttner. “Quantum Enigma: Physics Encounters Consciousness”. Second edition. Oxford University Press, New York, 2011. 287 p.
10. Диброва Е.И. Квантовость и скважность как проявление речевого мышления. CyberЛенинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kvantovost-i-skvazhnost-kak-proyavlenie-rechevogo-myshleniya>.
11. Гордон – 306 – Квантовый мир и сознание. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kZJQeZpxhRE>.
12. Квантовая физика и сознание человека / Антропный принцип участия. URL: https://www.youtube.com/watch?v=5Wge_-IHIOA.
13. Квантовая физика способна объяснить появление у человека сознания /Телеграф. URL : <https://telegraf.com.ua/nauka/5209671-kvantovoy-fizika-sposobna-obyasnit-poyavlenie-u-cheloveka-soznaniya.html>.
14. Владимиров В.М. Проблеми розуміння й інтерпретації в соціальній комунікації. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 623 с.

15. Загоскин А. Квантовые компьютеры, квантовая инженерия и квантовость. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SpBIOe51wOw>

16. Демартіно А. Інтернет програв емоціям: чому технології Обами не врятували Клінтон / Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/11/7057272/>

Надійшла до редколегії 14.11.2019